

سمبولیسم اجتماعی در شعر مهرداد اوستا

شرافت ناصری^۱دکتر شراره الهامی^۲

۱. دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد سنندج، گروه ادبیات، رشته ادبیات و زبان فارسی

۲. استادیار دانشگاه آزاد سنندج، گروه ادبیات، رشته ادبیات و زبان فارسی

۱. مقدمه

یکی از جریان های ادبی فرانسه در قرن نوزدهم میلادی که برضد ادبیات رئالیستی و ناتورالیستی، قد بر افراشت سمبولیسم بود. سمبولیسم از واژه سمبول گرفته شده است که بعنوان اسم در معنی رمزی یا نشانه ای که معرف چیز دیگری است به کار می رود. نماینده این تفکر جدید که همه جهان و پدیده های آن را جنگی مالا مال از اشارات و رمزها می داند شارل بودلر است. هنر سمبولیستی از حقیقتی سخن می گوید که در ورای رمزها و نمادهای پنهان است و در زبان ادبی که خود نظامی متشکل از نشانه هاست برجسته می شود. بدین معنی که سمبولیسم شعر فارسی گرچه از سمبولیسم فرانسه است از نظر ساختار بلاغی و زیبا شناختی مبنایی متفاوت دارند.

هگل: در زیبا شناسی خود بحث مهمی در باره سمبولیسم اقوام اولیه دارد سمبل اساساً مبهم و چند پهلو است و انسان در اولین برخورد با یک سمبل نمی داند این واقعاً سمبل است یا نه بعد به فرض اینکه چنین باشد در میان همه معانی مختلفی که سمبل می تواند داشته باشد آن معنی که حقیقتاً متعلق به آن است، کدام است؟ بنابراین اغلب رابطه بین نشانه و مدلول ممکن است بسیار دور باشد. (سید حسینی، ۱۳۸۷: ۵۳۸)

فعالیت سمبولیک دوگانه است، رمز گشایی و ایجاد سمبول برخلاف استعاره انسان را به شناسایی یک معنی مخفی دعوت می کند و آن معنی مخفی- می تواند یک چیز از دست رفته و یا ممنوعه باشد و بدین سان می توان نوعی توازن بین سیستم روایت به طور کلی و سیستم سمبولیک دید. (سید حسینی، ۱۳۸۷: ۵۳۹)

اختناق بسیار شدید حاکم بر ایران در عصر استبداد سبب شد که شاعران در این دوره برای انتقاد از اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان موجود به سرودن اشعار سیاسی و اجتماعی با نگاه سمبولیک روی آورند. بانگاهی دقیق و تحلیلی در اشعار مهرداد اوستا یکی از شاعران معاصر در می یابیم که بازتاب سمبولیسم اجتماعی در اشعار وی به وفور نمایان و مشهود است توجه اوستا به مسائل اجتماعی تنها محدود به فساد و ظلم در اجتماع نبود بلکه او بر بسیاری از مسائل اجتماع آگاهی داشته، مضامین اجتماعی، سیاسی، وطنی، اساطیری، حماسی و داستانی و... را به طور چشمگیری در قصاید خود به کار برده است. مضامینی که نا آن زمان استفاده و طرح آنها در قالب قصیده جز در اشعار معدودی از شاعران سابقه نداشته است.

چکیده

در دنیای هنر سبک ها با تحولات، افکار، دیدگاه و سلیقه های هنرمندان و مخاطبان عصر خود دچار تحولات بسیاری شده است، از سبک کلاسیک تا مدرن و پست مدرن. این تغییر و تحولات بیشتر از یک بازخواست اجتماعی نشأت گرفته و در طول دوره حیاتش دارای اصول و ایدئولوژی خاص خود گردیده و به مکتب تبدیل شده و گاهی نیز این روند برعکس انجام شده و از طراحی یک ایدئولوژی توسط گروهی به مکتب جدید می- رسیم.

مکتب سمبولیسم یا نماد گرایی یکی از مکاتب ادبی و هنری است که در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن بیستم در اروپا و آمریکا رواج یافت. سمبولیسم: هنر بیان افکار و عواطف، نه از راه شرح مستقیم، نه به وسیله تشبیه آشکار آن افکار و عواطف به تصاویر عینی و ملموس، بلکه از طریق اشاره به چگونگی آن ها و استفاده از نمادهایی بی توضیح برای ایجاد آن عواطف و افکار در ذهن خواننده است.

سمبولیسم اجتماعی که یک جریان ادبی بود بر تحولات ادبی کشورها و همچنین ادبیات فارسی تاثیر گذاشت از سمبولیسم اجتماعی در ادبیات با نام شعر نو حماسی و اجتماعی یاد میشود که درون مایه اجتماعی و فلسفی دارد و با ادراک، اندیشه و احساس خواننده سروکار دارد. اختناق بسیار شدید حاکم بر ایران در عصر استبداد سبب شد که شاعران در این دوره برای انتقاد از اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان موجود به سرودن اشعار سیاسی و اجتماعی با نگاه سمبولیک روی آورند. بانگاهی دقیق و تحلیلی در اشعار مهرداد اوستا یکی از شاعران معاصر در می یابیم که بازتاب سمبولیسم اجتماعی در اشعار وی به وفور نمایان و مشهود است به همین دلیل پژوهشگر در این مقاله به روش تحلیلی- توصیفی و براساس منابع کتابخانه ای به بررسی جریان سمبولیسم اجتماعی در شعر مهرداد اوستا می پردازد و آنگاه با بررسی شعر شاعر یاد شده به تعریف سمبول شعر شاعر و عامل اصلی شکل گیری شعر وی پرداخته و آن را تحلیل می کند. نتیجه حاصل از این پژوهش نشان می دهد شاعران این سبک، طبق تعهد و رسالت اجتماعی خویش اوضاع حاکم بر جامعه را با زبان نمادین تصویر می کردند و از این طریق تلاش می کردند تا درد و رنج ملت ستمدیده را به صورت عینی تصویر کنند.

کلمات کلیدی: سبک سمبولیسم، سمبولیسم اجتماعی، نمادگرایی، شعر معاصر، مهرداد اوستا